Khaganat de Rus

Autor:
Data de publicació: 19-03-2022

Salta a la navegacióSalta a la cerca

Khaganat de Rus

c. 830 – c. 899

Llengües comunes
Antic eslau oriental, nòrdic oriental antic, antic búlgar (Kabar)

Religió
Religió eslava, religió nòrdica

Època històrica
Alta Edat Mitjana

• Establert

ca. 830[1]

• Desestabilitzar

ca. 882–899[2]

•

La citació combina fonts de l'article de David Herlihy "Demografia medieval" al Diccionari de l'Edat Mitjana (vegeu Bibliografia d'aquest article), i de Josiah C. Russell, "Població a Europa", a Carlo M. Cipolla, ed., The Fontana Economic History of Europe, Vol. I: L'Edat Mitjana (Glasgow: Collins/Fontana, 1972), 25–71

Succeït per

Rus de Kíev'

Forma part d'una sèrie sobre el

Història de Bielorússia

Prehistòria

Eslaus orientals primerencs

Edat Mitjana

Rus de Kíev'
Principat de Polotsk
Principat de Turov
Horda d'Or
Gran Ducat de Lituània

Modern primerenc

Monarquia electiva primerenca (1569-1648)
Diluvi i decadència (1648-1764)
Tres particions (1764-1795)
Confederació de Polònia i Lituània

Particions de la Confederació de Polònia i Lituània

Modern

Imperi Rus (1795-1917)

República
Popular bielorussa(des de 1918)

República
Soviètica de Bielorússia (1919-1991)

Bielorússia Occidental (1919-39)
Bielorússia moderna (des de 1991)

Portal de Bielorússia

vte

Forma part d'una sèrie sobre el

Història de Rússia

Prehistòria • Antiguitat • Primers eslaus

Rus'
abans del segle ix

Khaganat de Rus

Arthania

Garðaríki

mostrar
879-1240: Antiga Rus'

Terra de Nóvgorod
882–1136

Principat de Polotsk
987–1397

Principat de Txernígov
988–1402

Rostov-Suzdal
1093–1157

llista completa...

mostrar
1240-1480: Rus feudal

República de Nóvgorod
1136–1478

Vladimir-Suzdal
1157–1331

Gran Ducat de Moscou
1263–1547

llista completa...

mostrar
1480-1917: Rússia tsarista

Tsarat de Rússia
1547–1721

Imperi Rus
1721–1917

Amèrica russa
1799–1867

Gran Ducat de Finlàndia
1809–1917

Congrés Polònia
1867–1915

Manxúria russa
1900–1905

Krai d'Uryankhay
1914–1921

mostrar
1917-1923: Revolució Russa

República Russa
1917–1918

Secretaria General d'Ucraïna
1917–1918

SFSR rus
1917–1922

RSC d'Ucraïna
1919–1922

SSR bielorús
1920–1922

SFSR transcaucàsia
1922–1922

Estat rus
1918–1920

Governador provisional de Priamurye.
1921–1923

llista completa...

mostrar
1923-1991: Era Soviètica

Unió Soviètica
1922–1991

SFSR rus
1922–1991

SSR de Karelo-Finlàndia
1940–1956

llista completa...

Tannu Tuva
1921–1944

mostrar
Des de 1991: Rússia moderna

Rússia
1991-actualitat

República de Tatarstan
1994-actualitat

República txetxena
2000-actualitat

República de Crimea
2014-actualitat

llista completa...

Cronologia

860–1721 • 1721–1796 • 1796–18551855
–1892 • 1892–1917 • 1917–19271927
–1953 • 1953–1964 • 1964–19821982
–1991 • 1991–actualitat

Portal de Rússia

vte

Forma part d'una sèrie sobre el

Història d'Ucraïna

mostrar
Prehistòria

mostrar
Història primerenca

mostrar
Història moderna

mostrar
Història moderna

mostrar
Temes per història

Portal d'Ucraïna

vte

El Khaganat rus, també khaganat russkiy (rus: ??????? ???????, Romanitzat: Russkiy kaganat),[4] és el nom aplicat per alguns historiadors moderns a una política postulada que va existir durant un període poc documentat en la història d'Europa de l'Est, aproximadament a finals del segle VIII i principis i mitjans del segle IX.

Es va suggerir que el khaganat de la Rus era un estat, o un grup de ciutats-estat, establert per un poble anomenat Rus (caracteritzat en totes les fonts contemporànies com nòrdics) en algun lloc del que avui és la Rússia europea, com a predecessor cronològic de la dinastia Rúrik i la Rus de Kíev. La població de la regió en aquell moment estava composta per pobles eslaus, turcs, bàltics, finnics, hongaresos i nòrdics. La regió també va ser un lloc d'operacions per als varegs: aventurers, comerciants i pirates escandinaus orientals. [6][7]

Les escasses fonts contemporànies es refereixen al líder o líders del poble rus en aquest moment utilitzant el títol turc antic Khagan, d'aquí el nom suggerit de la seva política. [8]

Aquest període es creu que va ser el moment de la gènesi d'un etnos de la Rus diferent, que va donar lloc a la Rus de Kíev i als estats posteriors dels quals van evolucionar la Rússia moderna, Bielorússia i Ucraïna. [9][7]

Contingut

Proves documentals
El títol de "Khagan" per a un líder d'alguns grups de rus s'esmenta en diverses fonts històriques, la majoria d'ells textos estrangers que daten del segle IX, mentre que tres fonts eslaves orientals daten dels segles XI i XII. La primera referència europea relacionada amb el poble rus governat per un khagan prové dels Annals francs de Sant Bertín, que es refereixen a un grup de nòrdics que es deien a si mateixos Rhos (qui se, id est gentem suam, Rhos vocari dicebant) i van visitar Constantinoble al voltant del 838. [10] Temorosos de tornar a casa a través de les estepes, cosa que els deixaria vulnerables als atacs dels magiacs, aquests Rhos van viatjar a través de l'Imperi Franc acompanyats d'ambaixadors grecs de l'emperador bizantí Teòfil. Quan van ser interrogats per l'emperador franc Lluís el Pietós a Ingelheim, van declarar que el seu líder era conegut com a chacanus (hipotetitzat que era la paraula llatina per a "Khagan" o una deformació del nom propi escandinau Håkan),[11] que vivien molt al nord, i que eren suecs (comperit eos gentis esse sueonum). [12]

El consens acadèmic[13] és que el poble rus es va originar en el que actualment és la costa oriental de Suècia al

voltant del segle VIII i que el seu nom té el mateix origen que Roslagen a Suècia (amb el nom més antic de Roden). [14][15][16] Segons la teoria predominant, el nom Rus', com el nom protofinínic per a Suècia (*Ruotsi), deriva d'un terme nòrdic antic per a "els homes que remen" (barres-) ja que el rem era el mètode principal de navegació pels rius d'Europa de l'Est, i que podria estar vinculat a la zona costanera sueca de Roslagen (rus-law) o Roden. Com es coneixia en èpoques anteriors. [17][18] El nom Rus' tindria llavors el mateix origen que els noms finlandès i estonià per a Suècia: Ruotsi i Rootsi. [18][19]

Trenta anys més tard, a la primavera de 871, els emperadors oriental i occidental Basili I i Lluís II, es van barallar pel control de Bari, que havia estat conquerit pels àrabs per les seves forces conjuntes. L'emperador bizantí va enviar una carta enfadada al seu homòleg occidental, recriminant-li que usurpés el títol d'emperador. Va argumentar que els governants francs són simples reges, mentre que el títol imperial s'aplicava correctament només al senyor dels romans, és a dir, al mateix Basili. També va assenyalar que cada nació té el seu propi títol per al governant suprem: per exemple, el títol de chaganus és utilitzat pels senyors dels àvars, khàzars (Gazari) i "homes del nord" (Nortmanno). A això, Lluís va respondre que només era conscient dels khagans àvars, i mai havia sentit parlar dels khagans dels khàzars i normands. [20][21] El contingut de la carta de Basili, ara perduda, es reconstrueix a partir de la resposta de Lluís, citada íntegrament a la Crònica de Salern, i indica que almenys un grup d'escandinaus tenia un governant que s'anomenava a si mateix "khagan". [22]

Ahmad ibn Rustah, un geògraf musulmà del segle X de Pèrsia, va escriure que el khagan de la Rus ("kh?q?n rus") vivia en una illa en un llac. [23] Constantine Zuckerman comenta que Ibn Rustah, utilitzant el text d'un compte anònim de la dècada de 870, va intentar transmetre amb precisió els títols de tots els governants descrits pel seu autor, cosa que fa que les seves proves siguin encara més inestimables. [24] Ibn Rustah esmenta només dos khagans en el seu tractat: els de Khàzaria i Rus. Una altra referència gairebé contemporània a la Rus' prové d'al-Yaqubi, que va escriure el 889 o 890 que els muntanyencs del Caucas, quan van ser assetjats pels àrabs el 854, van demanar ajuda als senyors (sahib) d'al-Rum (Bizanci), Khàrabia i al-Saqaliba (eslaus). [25] Segons Zuckerman, Ibn Khordadbeh i altres autors àrabs sovint confonien els termes Rus i Saqaliba quan descrivien les seves incursions al mar Caspi als segles IX i DES. Però el Llibre de Camins i Regnes d'Ibn Khord?dbeh no esmenta el títol de Khagan per al governant de Rus' [26]

Hudud al-Alam, un text anònim de geografia persa escrit a finals del segle X, es refereix al rei rus com "Kh?q?n-i Rus". [27] Com que l'autor desconegut de Hudud al-Alam es va basar en nombroses fonts del segle IX, incloent Ibn Khord?dbeh, és possible que la seva referència al Khagan de la Rus fos copiada de textos anteriors, anteriors a La Ruríidesa, en lloc de reflectir la realitat política contemporània. [28]

Finalment, el geògraf persa del segle XI Abu Said Gardizi va esmentar "kh?q?n-i rus" en la seva obra Zayn al-Akhb?r. Igual que altres geògrafs musulmans, Gardizi es va basar en tradicions derivades del segle IX. [29]

Datació

Les fonts primàries existents fan plausible que el títol de khagan s'apliqués als governants de la Rus durant un període bastant curt, aproximadament entre la seva ambaixada a Constantinoble (838) i la carta de Basili I (871). Totes les fonts bizantines després de Basili I es refereixen als governants de la Rus com a arquers (grec per "governant").

La datació de l'existència del Khaganat ha estat objecte de debats entre els estudiosos i encara no està clara. Paul Robert Magocsi i Omeljan Pritsak daten la fundació del Khaganat al voltant de l'any 830. [1][30] Segons Magocsi, "Una violenta guerra civil va tenir lloc durant la dècada de 820. Els perdedors de la lluita política interna, coneguts com a Kabars, van fugir cap al nord a la Rus varega a la regió superior del Volga, prop de Rostov, i cap al sud als magiar, que anteriorment havien estat vassalls lleials dels khàzars. La presència de refugiats polítics kabar de Khàzaria entre els comerciants varegs a Rostov va ajudar a elevar el prestigi d'aquest últim, amb la conseqüència que en la dècada de 830 un nou centre de poder conegut com el Kaganat de la Rus havia arribat a existir. [1] Sigui quina sigui la precisió d'aquestes estimacions, no hi ha fonts primàries que esmentin la Rus o els seus khagans abans de la dècada de 830.[30] Omeljan Pritsak va assenyalar que el líder d'aquests kabars era Khan-Tuvan. [31]

Igualment controvertida ha estat la discussió sobre la data de la desintegració del khaganat. El títol de khagan no s'esmenta en els tractats rus'-bizantins (907, 911, 944), o en De Ceremoniis, un registre de cerimonials de la cort que documenten meticulosament els títols de governants estrangers, quan tracta de la recepció d'Olga a la cort de Constantí VII el 945. D'altra banda, ibn Fadlan, en el seu detallat relat de la Rus (922), va designar el seu governant suprem com malik ("rei"). A partir d'aquest fet, Peter Golden va concloure a través d'un argumentum ex silentio que el khaganat es va ensorrar en algun moment entre el 871 i el 922. [32] Zuckerman, per la seva banda, argumenta que l'absència del títol de "khagan" del primer Tractat russo-bizantí demostra que el khaganat havia desaparegut el 911. [24]

Ubicació

La ubicació del khaganat ha estat activament discutida des de principis del segle XX. D'acord amb una teoria marginal, el khagan rus residia en algun lloc d'Escandinàvia o fins i tot tan a l'oest com Walcheren. [33] En marcat contrast, George Vernadsky creia que el khagan tenia el seu quarter general a la part oriental de Crimea o a la península de Taman i que l'illa descrita per Ibn Rustah probablement estava situada a l'estuari del riu Kuban. Cap d'aquestes teories ha guanyat molts seguidors, ja que els arqueòlegs no han descobert cap rastre d'un assentament eslau-nòrdic a la regió de Crimea al segle IX i no hi ha fonts nòrdiques que documentin "khagans" a Escandinàvia. [35]

La historiografia soviètica, representada per Borís Ribakov i Lev Gumiliov, va avançar Kíev com la residència del khagan, assumint que Askold i Dir eren els únics khagans registrats pel seu nom. Mikhaïl Artamonov es va convertir en un partidari de la teoria que Kíev era la seu del Khaganat de la Rus, i va continuar mantenint aquest punt de vista en la dècada de 1990. No hi ha evidència d'una presència nòrdica a Kíev abans del segle X. [37] El problema és l'absència de tresors de monedes que demostrarien que la ruta comercial del Dnièper - la columna vertebral de la posterior Rus de Kíev- estava operant al segle IX. Basant-se en el seu examen de les proves arqueològiques, Zuckerman conclou que Kíev es va originar com una fortalesa a la frontera khàzar amb Levedia i que només després que els magiacles marxessin cap a l'oest el 889, la regió mitjana del Dnièper va començar a progressar econòmicament. [39]

Diversos historiadors, el primer dels quals va ser Vassily Bartold, han defensat una posició més al nord per al khaganat. Han tendit a emfatitzar l'informe d'Ibn Rustah com l'única pista històrica sobre la ubicació de la residència del khagan. [40] Investigacions arqueològiques recents, dutes a terme per Anatoli Kirpichnikov i Dmitri Machinski, ha plantejat la possibilitat que aquesta política es basés en un grup d'assentaments al llarg del riu Volkhov, incloent-hi Làdoga, Liubsha, Duboviki, Alaborg i Holmgard. [41] "La majoria d'aquests eren inicialment llocs petits, probablement no molt més que estacions per a la reascció i el subministrament, proporcionant una oportunitat per a l'intercanvi i la redistribució d'articles que passen al llarg de les rutes fluvials i de caravanes". [42] Si es creu el viatger anònim citat per ibn Rustah, la Rus del període Khaganat va fer un ús extensiu de la ruta del Volga per comerciar amb l'Orient Mitjà, possiblement a través d'intermediaris búlgars i khàzars. La seva descripció de l'illa rus suggereix que el seu centre es trobava a Holmgard, un precursor medieval primerenc de Nóvgorod el nom del qual es tradueix del nòrdic antic com "el castell de l'illa del riu". La Primera Crònica de Nóvgorod descriu els disturbis a Nóvgorod abans que Rrik fos convidat a governar la regió en la dècada de 860. Aquest relat va portar Johannes Brøndsted a afirmar que Holmgard-Nóvgorod va ser la capital del khaganat durant diverses dècades abans de l'aparició de Rúrik, incloent l'època de l'ambaixada bizantina el 839. Machinski accepta aquesta teoria, però assenyala que, abans de l'ascens de Holmgard-Nóvgorod, el principal centre polític i econòmic de la zona es trobava a Aldeigja-Ladoga. [44]

Origen
Articles principals: Rus' people and anti-normandism

Els orígens del khaganat de la Rus no estan clars. Els primers colons nòrdics de la regió van arribar a la conca inferior del riu Volkhov a mitjans del segle VIII. El país que comprenia les regions actuals de Sant Petersburg, Nóvgorod, Tver, Iaroslavl i Smolensk es va conèixer en fonts en nòrdic antic com "Garðaríki", la terra de forts. Al voltant del 860, els russos, un grup de víkings potser de Roden, Suècia, van començar a governar l'àrea sota el seu líder Rúrik. A poc a poc, els senyors de la guerra nòrdics, coneguts pels pobles de les estepes de parla turquesa com a "köl-beki" o "prínceps del llac", van arribar a dominar alguns dels pobles finesos-ugric i eslaus de la regió, particularment al llarg de la ruta comercial del Volga que unia el mar Bàltic amb el mar Caspi i Serkland. [48]

Omeljan Pritsak va especular que un khagan khàzar anomenat Khan-Tuvan Dyggvi, exiliat després de perdre una guerra civil, es va establir amb els seus seguidors a l'assentament nòrdic-eslau de Rostov, es va casar amb la noblesa escandinava local i va engendinar la dinastia dels khagans de la Rus. [31] Zuckerman rebutja la teoria de Pritsak com una especulació insostenible,[49] i no hi ha cap registre de cap khagan khazar que fugi per trobar refugi entre els russos existeix en fonts contemporànies. [50] No obstant això, la possible connexió khàzar amb els primers monarques de la Rus es recolza en l'ús d'un trident estilitzat tamga, o segell, per governants posteriors de la Rus com Sviatoslav I de Kíev; tamgas similars es troben en ruïnes que són definitivament d'origen khàzar. La connexió genealògica entre els khagans de Rus' del segle IX i els posteriors governants ruírics, si n'hi ha, és desconeguda en aquest moment. [52]

La majoria dels historiadors estan d'acord que el títol de "khagan" va ser manllevat per la Rus dels khàzars, però hi ha una considerable disputa sobre les circumstàncies d'aquest préstec. Peter Benjamin Golden presumeix que el Khaganat de la Rus era un estat titella creat pels khàzars a la conca del riu Oka per defensar-se dels atacs recurrents dels magiacs. No obstant això, cap font registra que la Rus' del segle IX fos súbdit dels khàzars. Per als observadors estrangers (com Ibn Rustah), no hi havia cap diferència material entre els títols dels governants khàzar i rus. Anatoli Novoseltsev planteja la hipòtesi que l'adopció del títol de "khagan" va ser dissenyada per anunciar les reclamacions de la Rus a la igualtat amb els khàzars. [55] Aquesta teoria es fa ressò de Thomas Noonan, que afirma que els líders de la Rus es van unificar lliurement sota el govern d'un dels "reis del mar" a principis del segle IX, i que aquest "Gran Rei" va

adoptar el títol de "khagan" per donar-li legitimitat als ulls dels seus súbdits i estats veïns. [56] Segons aquesta teoria, el títol era un senyal que els portadors governaven sota un mandat diví. [57]

Govern

Escrivint el 922, Ibn Fadlan va descriure el governant rus com que tenia poca autoritat real com el khagan khazar. En canvi, el poder polític i militar era exercit per un diputat, que "comanda les tropes, ataca els enemics del governant rus i actua com el seu representant davant els seus súbdits". [58] El rei suprem de la Rus' , d'altra banda, "no té més deures que fer l'amor a les seves esclaves, beure i lliurar-se al plaer." [58] Va ser custodiat per 400 homes, "disposats a morir per ell ... Aquestes 400 s'asseuen sota el tron reial: una gran plataforma que també acull les quaranta esclaves del seu harem. Ibn Fadlan va escriure que el governant de la Rus gairebé mai abandonaria el seu tron i fins i tot "quan vol anar a cavall és conduït a ell, i al seu retorn el cavall és portat fins al tron". [59] Ibn Rustah, d'altra banda, va informar que el khagan era la màxima autoritat per resoldre disputes entre els seus súbdits. Les seves decisions, però, no eren vinculants, de manera que si un dels disputants no estava d'acord amb la decisió del khagan, la disputa es resolia en una batalla, que va tenir lloc "en presència dels familiars dels concursants que estan amb espases dibuixades; i l'home que millori el duel també pren la decisió sobre l'assumpte en disputa". [60]

La dicotomia entre la relativa impotència del governant nominal i la gran autoritat del seu subordinat reflecteix l'estructura del govern khàzar, amb autoritat secular en mans d'un cagan bek només teòricament subordinat al khagan, i està d'acord amb el tradicional germànic. sistema, on podria haver-hi una divisió entre el rei i el comandant militar. D'altra banda, alguns estudiosos han assenyalat similituds entre aquesta doble reialesa i la relació postulada entre Ígor i Oleg de Kíev a principis del segle X (compareu Askold i Dir al segle IX). [61] La institució del governant sacre separat i el comandant militar es pot observar en la relació reconstruïda entre Oleg i Igor, però es desconeix si això forma part del llegat del Khaganat de la Rus al seu estat successor. Els principats de la Rus de Kíev van mostrar certes característiques distintives en el seu govern, organització militar i jurisprudència que eren comparables a les vigents entre els khàzars i altres pobles estepares; alguns historiadors creuen que aquests elements van arribar a la Rus de Kíev dels khàzars a través dels anteriors khagans de la Rus. [62]

Decadència i llegat

Poc després que el patriarca Foci informés altres bisbes ortodoxos sobre la cristianització de la Rus, tots els assentaments importants al nord-oest de Rússia que podrien haver estat centres del khaganat van ser destruïts pel foc. Els arqueòlegs van trobar proves convincents que Holmgard, Aldeigja, Alaborg i Izborsk van ser cremades a terra en les anys 860 o 870. Alguns d'aquests assentaments van ser abandonats permanentment després de la conflagració.
La Crònica primària descriu l'aixecament dels eslaus pagans i chudes (finesos bàltics) contra els varegs, que van haver de retirar-se a l'estranger el 862. La Primera Crònica de Nóvgorod, el relat dels fets que Xixmàmov considerava més fiable, no assenyala l'aixecament pre-Rúrikide a cap data concreta. La Crònica de Nikon del segle XVI atribueix el desterrament dels varegs del país a Vadim l'Ardit. L'historiador ucraïnès Mykhailo Braichevsky va qualificar la rebel·lió de Vadim com "una reacció pagana" contra la cristianització de la Rus. [63] Va seguir un període de disturbis i anarquia, datat per Zuckerman entre el 875 i el 900. L'absència d'atresoraments de monedes dels anys 880 i 890 suggereix que la ruta comercial del Volga va deixar de funcionar, precipitant "la primera crisi de plata a Europa". [64]

Després d'aquesta depressió econòmica i un període d'agitació política, la regió va experimentar un ressorgiment a partir del voltant de l'any 900. Zuckerman associa aquesta recuperació amb l'arribada de Rurik i els seus homes, que van dirigir la seva atenció del Volga al Dnièper, per raons encara incertes. Els assentaments escandinaus a Làdoga i Nóvgorod van ressuscitar i van començar a créixer ràpidament. Durant la primera dècada del segle X, es va formar un gran lloc d'avançada comercial al Dnièper a Gnezdovo, prop de l'actual Smolensk. Un altre assentament del Dnièper, Kíev, es va convertir en un important centre urbà aproximadament en el mateix període. [65][66]

El destí del khaganat de la Rus, i el procés pel qual va evolucionar o va ser consumit per la Rus de Kíev rurikida, no està clar. Els kievans semblen haver tingut una idea molt vaga sobre l'existència del khaganat. Les fonts eslaves no esmenten ni la cristianització de la Rus en la dècada de 860 ni l'expedició paphlagoniana de la dècada de 830. El relat de l'expedició de la Rus contra Constantinoble en la dècada de 860 va ser manllevat pels autors de la Crònica primària de fonts gregues, suggerint l'absència d'una tradició escrita vernacla. [67]

Vegeu també

Arsània
Expedicions del Caspi de la Rus'
Garðaríki
Guerra rus'-bizantina (desambiguació)

^ Jump up to:un b c "Una violenta guerra civil va tenir lloc durant la dècada de 820 [...] Els perdedors de la lluita política interna, coneguts com a Kabars, van fugir cap al nord a la Rus varega a la regió superior del Volga, prop de Rostov, i cap al sud als magiar, que anteriorment havien estat vassalls lleials dels khàzars. La presència de refugiats polítics kabar de Khàzaria entre els comerciants varegs a Rostov va ajudar a elevar el prestigi d'aquest últim, amb la conseqüència que en la dècada de 830 un nou centre de poder conegut com el Kaganat de la Rus havia arribat a existir. Magocsi, Paul Robert (2010). Una història d'Ucraïna: una terra i els seus pobles. Toronto: Universitat de Toronto Press. p. 62.
^ "A finals del segle IX, Helgi/Oleh el constructor de l'imperi [...] Des de la seva capital a Kíev va obtenir el control sobre la majoria de les tribus eslaves orientals fins a l'alt Volga a l'extrem nord. Magocsi, Paul Robert (2010). Una història d'Ucraïna: una terra i els seus pobles. Toronto: Universitat de Toronto Press. p. 66.
^ La citació combina fonts de l'article de David Herlihy "Demografia medieval" al Diccionari de l'Edat Mitjana (vegeu Bibliografia d'aquest article), i de Josiah C. Russell, "Població a Europa", a Carlo M. Cipolla, ed., The Fontana Economic History of Europe, Vol. I: L'Edat Mitjana, (Glasgow : Collins/Fontana, 1972), 25–71
^ Galkina, E. S. (Elena Sergeevna) (2012). Russki? kaganat : bez khazar i normannov. Moskva. 9785443801643 d'ISBN. 826862812 OCLC.
^ Minorsky, V. (1945). «Revisión de la rusa rusa. Revisió de l'Eslau i de l'Europa de l'Est. 23 (62): 155-157. ISSN 0037-6795. 4203678 JSTOR.
^ Franklin, Simon i Jonathan Shepard. L'aparició de la Rus 750-1200. Londres: Longman, 1996. Isbn 0-582-49091-X. pp. 33-36.
^ Jump up to:un b Dolukhanov, Pàvel Markovich (1996). Els primers eslaus: Europa de l'Est des de l'Assentament Inicial fins a la Rus de Kíev. Edició d'educació de Pearson sota demanda. Londres: Longman. 187. 9780582236189 de l'ISBN. [Consulta: 13 maig 2021 no fet
^ Duczko, pàg.
^ Franklin, Simon; Shepard, Jonathan (6 de juny de 2014). L'aparició de la Rus: 750-1200. Història de Longman de Rússia. Abingdon: Routledge (publicat el 2014). 9781317872238 de l'ISBN. [Consulta: 13 maig 2021 no fet La història de la terra de la Rus podria continuar en una direcció cap a la Rússia moderna, o en altres direccions cap a, eventualment, Ucraïna o Bielorússia.
^ Jones 249-250.
^ Una minoria d'estudiosos creuen que la referència era a un rei que portava el nom nòrdic antic Håkan o Håkon. Vegeu, per exemple, Garipzanov 8–11.
^ Annales Bertiniani, a. 839, (Els Annals de Sant Bertín). Ed. Georg Waitz, Monumenta Germaniae Historica, Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum. Hannoverae, 1883. pp. 19–20; Jones, Gwyn. Historia de los vikingos. 2ª ed. Londres: Oxford Univ. Press, 1984. pp. 249-50.
^ "Els víkings a casa". HistòriaExtra.
^ Los vikingos (780-1100) www.metmuseum.org.
^ "Rus de Kíev". Enciclopèdia Mundial d'Història.
^ "Els víkings suecs i el món de l'Est". www.timetraveltours.se. Arxivat de l'original el 28-03-2020.
^ Blöndal, Sigfús (1978). Els varegs de Bizanci. Cambridge University Press. p. 1. 9780521035521 d'ISBN. [Consulta: 2 febrer 2014'.
^ Jump up to:un b Stefan Brink, "Qui eren els víkings?", a El món víking, ed. de Stefan Brink i Neil Price (Abingdon: Routledge, 2008), pp. 4–10 (pp. 6–7).
^ "Russ". Oxford English Dictionary (ed.). Premsa de la Universitat d'Oxford. [Consulta: 25 juliol 2018t'. (Es requereix subscripció o pertinença a la institució participant.)
^ Monumenta Germaniae 385-394.
^ cagano veram non praelatum Avarum, non Gazanorum aut Nortmannorum nuncipari reperimus. Duczko 25.
^ Dolger T. 59, nº 487.
^ Brøndsted (1965), pp. 267–268.
^ Jump up to:un b Zuckerman, "Deux étapes" 96.
^ Laurent y Canard 490.
^ Duczko 25.
^ Minorsky 159.
^ Vegeu, per exemple, Minorsky xvi.
^ "Rus", Enciclopèdia de l'Islam.
^ Jump up to:un b Pritsak, Origen de rus', passim.
^ Jump up to:un b Pritsak, Orígens de Rus' 1:28, 171, 182.
^ Or 87, 97.
^ ??????????? 222–224.

^ Vernadski VII-4.
^ Franklin i Shepard 27-50.
^ Artamonov 271-290.
^ Del Bàltic al Mar Negre: Estudis d'Arqueologia Medieval (One World Archaeology, 18) per David Austin Publisher: Routledge; Nova edició (27 de juny de 1997). ?. ????. ? ??????? ? ?????? ?????// ??????? ???????. – Nº 4 – 1989 – ?. 118 – 127.
^ Yanin 105–106; El sistema monetari de Kíev 396.
^ Zuckerman, "Les Hongrois au Pays de Lebedia" 65-66.
^ ??????????? 397–408.
^ Zuckerman, 2000; ????????? 5–25.
^ Estudi comparatiu de trenta cultures de la ciutat-estat 266.
^ Brøndsted 67-68; Per a una anàlisi detallada de les investigacions arqueològiques recents a Holmgard, vegeu Duczko 102-104.
^ ????????? 5–25; També el Duczko 31-32.
^ "Rússia". Diccionari d'etimologia en línia. Consultat el 15-08-2012.
^ El 839, els russos eren suecs. El 1043, els russos eren eslaus". (F. Donald Logan, Els víkings de la història, cit. Montgomery, p. 24).
^ "Rus". Diccionari en línia gratuït, tesaurus i enciclopèdia. Consultat el 15-08-2012.
^ Brutzkus 120.
^ Els arqueòlegs no van trobar rastres d'un assentament a Rostov abans de la dècada de 970. A més, el topònim "Rostov" té una etimologia eslava transparent.
^ Duczko 31.
^ Rierol 154; Franklin i Shepard 120-121; Pritsak, Pesos 78-79.
^ Però vegeu, per exemple, Duczko 31-32, esbossant teories que Rurik tenia el títol de Khagan Rus.
^ Or 77-99; Duczko 30.
^ Zuckerman, "Deux étapes".
^ ???????????
^ Migdia, "Khàzar" 87-89, 94.
^ Rierol 154; Migdia, "Khàzar" 87-94.
^ Jump up to:un b Cristià 340-341, citant risala d'Ibn Fadlan.
^ Ibn Fadlan, Risala. Traducció a l'anglès a Brøndsted 266–267
^ Ibn Rustah. Traducció a l'anglès a Brøndsted 266–267
^ Cristià 341.
^ Brutzkus 111.
^ ??????????? 42–96.
^ Migdia, "Crisi de Plata" 41-50; Migdia, "Fluctuacions en el comerç islàmic" passim
^ Franklin i Shepard, 91-111.
^ Vegeu, per exemple, Duczko 81 et seq., discutint l'argument entre diversos estudiosos sobre si els devastadors atacs dels anys 860 i 870 van ser causats per Rúrik i una nova onada de colons nòrdics que van suplantar els antics khagans de Rus, si les cremes dels assentaments de la Rus van ser el resultat d'una guerra civil aliena a la suposada ascendència de Rúrik, o si van ser causades per incursions no relacionades per nòrdics o altres persones.
^ Franklin i Shepard, 53 anys.

Referències generals
Article principal: Bibliografia de la història dels primers eslaus i rus'

Ahmed ibn Fadlan. El viatge a Rússia d'Ibn Fadlan: un viatger del segle X de Bagdad al riu Volga. Frye, Richard Nelson, Ed. y Trans. Princeton, NJ: Markus Wiener Publishers, 2005.
Ahmad ibn Umar ibn Rustah. al-Alaq al-nafisah: Maruf bih Ibn Rustah. Tarjamah va taliq-i Husayn Qarah'chanlu. Teheran, Iran: Amir Kabir, 1986.
??????????? ?.?. ?????? ??????. [L'illa rus]. Sant Petersburg-Kishinev, 1997.
Artamanov, M.I. "Prevye Stranisky Russkoy Istorii ve Archeologicheskom Osveshchenii." Sovietskaya Arkheologica. Vol 3, 1990. pp. 271-290.
Annales Bertiniani, a. 839, (Els Annals de Sant Bertín). Ed. Georg Waitz, Monumenta Germaniae Historica, Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum. Hannoverae, 1883. pp. 19–20.

?????????? ?.?. ?????????? ???????????? ?? ???? [Establiment del cristianisme a Rus]. Kíev: Naukova dumka, 1989.
Brøndsted, Johannes. Los vikingos. (S'haensód: Kalle Skov) Penguin Books, 1965.
Brook, Kevin Alan. Els jueus de Khàzaria. 2a Ed. Rowman y Littlefield, 2006.
Brutzkus, Julius. "L'origen khàzar de l'antiga Kíev". Slavonic and East European Review, 22 (1944).
Callmer J. L'arqueologia de Kíev fins al final de la primera fase urbana. // Estudis Ucraïnesos de Harvard, 1987, no.11.
Cristià, David. Historia de Rússia, Mongòlia y Àsia Central. Blackwell, 1999.
Dolger F. Regesten der Kaiserurkunden des ostromischen Reiches. I. Berlín, 1924.
Dolukhanov, P.M. Els primers eslaus: Europa de l'Est i l'assentament inicial a la Rus de Kíev. Londres: Longman, 1996.
Duczko, W?adys?aw. Viking Rus: Estudios sobre la presència de escandinaus a Europa de l'Est. Brill, 2004.
L'Enciclopèdia de la Campanya d'Ígor, en 5 volums. Volum 3. Sant Petersburg, 1995.
Franklin, Simon i Jonathan Shepard. L'aparició de la Rus 750-1200. Londres: Longman, 1996. Isbn 0-582-49091-X.
Garipzanov, Ildar. Els Annals de Sant Bertín i el Chacanus dels Rhos. Universitat de Bergen, 2006.
Daurat, Peter Benjamin. "Rus." Enciclopèdia de l'Islam Eds.: P. Bearman, Th. Bianquis, C.E. Bosworth, E. van Donzel i W.P. Heinrichs. Brill. Brill Online, 2006
Daurat, Peter Benjamin. La qüestió del Qaganat de la Rus. Archivum Eurasiae Medii Aevi, 1982.
Halperin, Charles J. Russia y la horda d'or: l'impacte mongol en la història medieval de Rússia. Bloomington: Univ. d'Indiana Press, 1987. Isbn 0-253-20445-3.
Hansen, Mogens Herman, Ed. Un estudi comparatiu de les trenta cultures de les ciutats estat. Kgl. Danske Videnskabernes Selskab, 2000. Pàgina 266.
Hrushevsky, Mikhaïl. Historia de Ucraïna-Rus', trans. Marta Skorupsky. Canadian Inst. d'Ukr. Studies Press, 1997.
Huxley, George. «Byzantinochazarika» (en ensorrarem). Hermathena 148 (1990): 79.
Ilarió de Kíev. "Sermó sobre la llei i la gràcia". Sermons i retòrica de la Rus de Kíev. Simon Franklin, transl. Cambridge, Ma: Harvard Institut d'Investigació Ucraïnès, 1991.
Jones, Gwyn. Historia de los vikingos. 2ª ed. Londres: Oxford Univ. Press, 1984.
Kovalev, Romà. "Què suggereix la numismàtica històrica sobre la història monetària de Khàzaria al segle IX?" Archivum Eurasiae Medii Aevi 13(2004):97–129.
Laurent, J. y M. Canard. L'Armenie entre Byzance et l'Islam depuis la conquete arabe jusqu'en 886. Lisboa, 1980.
????????? ?.?. "? ????? ???????? ???? ? ???????? ???????? ????????????? ?????????? ? ?????????? ????????? ????????." [En el lloc de la Rus del Nord en el Gènesi de l'Estat de l'Antiga Rus i el Continu Cultural Europeu]. ?????????????? ???????????? ???????????? ?????. Leningrad, 1984.
Minorsky, Vladímir. Hudud al-'Alam (Las regions del mundo). Londres: Luzac & Co., 1937.
? «Monumenta Germaniae Historica, Epistolae VII». Epistolae Karolini aevi V. Berlín: W. Henze, 1928.
Migdia, Thomas. "El Khazar Qaghanate i el seu impacte en l'Estat de la Rus Primerenca: la translatio imperii d'Itil a Kíev". Nòmades en el món sedentari, Anatoli Mikhaïl Khazanov i André Wink, eds. p. 76–102. Richmond, Anglaterra: Curzon, 2001. Isbn 0-7007-1370-0.
Migdia, Thomas. "Quan van visitar per primera vegada els mercaders de Rus/Rus a Khàzaria i Bagdad?" Archivum Eurasiae Medii Aevi 7 (1987–1991): 213–219.
Migdia, Thomas. "La primera gran crisi de plata a Rússia i el Bàltic, ca. 875-900". Hikuin, 11 (1985): 41–50.
Migdia, Thomas. "Fluctuacions en el comerç islàmic amb l'Europa de l'Est durant l'era vikinga". Harvard Estudios Ucraïnesos, 1992, No16.
Migdia, Thomas. "El sistema monetari de Kíev en el període pre-mongol". Harvard Estudios Ucraïnesos, 1987, No11. Pàgina 396.
?????????? ?.?. et al. ????????????? ?????????? ? ??? ????????????? ????????. [Old Rus' State And Its International Relations]. Moscou, 1965.
?????????? ?.?. "? ??????? ?? ????? ?? ?????????? ??????? ???????? ?????". [En un dels títols més antics dels prínceps de la Rus]. ??????? ????. – 1982. – ???. 4.
Pritsak, Omeljan. L'origen de la Rus". Cambridge Mass.: Harvard University Press, 1991.
Pritsak, Omeljan. Els orígens dels pesos i els sistemes monetaris de l'antiga Rus. Cambridge, Ma: Harvard Institut d'Investigació Ucraïnès, 1998.
Shepard, Jonathan. "L'adopció formal del judaisme i la política del nord de Bizanci". Oxford Slavonic Papers, Nova sèrie 31 (1998):24.
Smirnov, Pàvel. Volz'kiy shlyakh i starodavni Rusy (La ruta del Volga i l'antiga Rus). Kíev, 1928.
Teòfanes Continuat, Ioannes Cameniata, Simeó Magister, Georgius Monachus. Ed. I. Becker. Bonnae, 1838 (CSHB), pp. 342–343.
Vasiliev, Alexandre. L'atac rus a Constantinoble el 860. Acadèmia Medieval d'Amèrica, 1946.
Vernadsky, G.V. Historia de Rússia. Vol. 1. Yale University Press, 1943 (versió russa en línia)
Vernadsky, G.V., Ed. Un llibre de notícies per a la història russa des dels primers temps fins al 1917, Vol. New Haven: Yale Univ. Press, 1972.
Yanin, Valentin. ???????-??????? ??????? ???????? ?????????????. ????????????? ??????. [Els sistemes monetaris de l'edat mitjana russa. El període pre-mongol. Moscou, 1956.

Zenkovski, Serge A., Ed. Epopeies, cròniques i contes de la Rússia medieval. Nueva York: Meridian, 1974. Isbn 0-452-01086-1.
Zuckerman, Constantí. "Deux étapes de la formation de l'ancien état russe", in Les centres proto-urbains russes entre Scandinavie, Byzance et Orient: Actes du Colloque International tenu au Collège de France en octobre 1997, éd. M. Kazanski, A. Nersessian et C. Zuckerman (Réalités Byzantines 7). París, 2000 (traducció al rus en línia).
Zuckerman, Constantí. "Les Hongrois au Pays de Lebedia: une nouvelle puissance aux confins de Byzance et de la Khazarie en 836–889." Bizanci en guerra (segles IO-XII) Atenes, 1997.

Enllaços externs

Britannica en línia sobre "Rússia: la prehistòria i l'ascens de la Rus"
Pritsak sobre els orígens de la Rus
Rus' en el Hudud al-Alam
Waugh, Daniel C. "Va suggerir la cronologia dels esdeveniments en els períodes pre-kíev i primerenc de Kíev".